

Stressmotverkandemiljö hos Gustaf Ek på gamla soldattorpet Mostugan i Forssa

En jäktad lärare klagade nyligen bittert över hur en lärare skall kunna ge barnen något utöver den rena kunskapsmeddelelsen något som gör att barnen bättre skall klara av allt arbete som läggs på dem utan att de själva blir stressade.

Samtidigt som så många människor blir mer och mer stressade finns dock ute i våra bygder människor som dagligen lever i en stressmotverkande miljö. En av dessa är 85-årige rallaren, skogsarbetaren och spelmannen Gustaf Ek, Mostugan, Forssa, strax utanför Katrineholm.

Vi fick ställa bilen vid Mogenorpet och vandra till fots fram till det lilla soldattorpet Mostugan. Det ligger på en höjd i en glänta i skogen. På förstugutrappan ligger en ren tras matta. Vi stiger in i stugan som består av ett större rum med takbjälkar och vitmenat tak och ljusa tapeter på väggarna samt ett mindre, som är kök. Det är prydligt pyntat. Blommor finns det också, bl. a. pelargon, S:t Paula.

Torpet saknar elektriskt ljus men det finns ett flertal fotogenlampor, bl. a. en taklampa med porslinsikupa. Väggarna pryds av tavlor som var vanliga på 1800-talet. Madonna med Jesusbarn och naturligtvis det regerande kungahuset med Oscar II, Gustaf V och dåvarande arvtagaren till kronan prins Gustaf Adolf, sedermera Gustaf VI Adolf.

Signaturen njuter av tystnaden. Inte ens något irriterande bilsurr stör friden. Det är väl just en sådan här miljö som en stressad människabehöver uppleva då och då för att finna igen sig själv och komma i takt med livet. Men det slår mig plötsligt: Hur är det att alltid ha så här tyst? Just då faller min blick på ett trebert bord vid ett av fönstren. På bordet står den tingest som för många naturälskare blivit en fruktansvärd plåga: en transistorparat. Men här — rätt använd:

— Den är ett mycket bra sällskap. Jag lyssnar på alla gudstjänster och på gammaldansmusik, på Calle Jularbo, Qnesta-Calie och alla spelmannslag. Så ensamt och tyst är det inte. Jag har nära till grannarna. De plogar vägen åt mig på vintern. Det är nära till affären också. I går var jag in till Katrineholm. Åkte buss. De gamlas dag som årligen firas i östra Vingåkers kyrka är jag alltid med på. Kyrkliga syftningen ordnar den. Det skall de ha heder och tack för, de duktiga fruarna. Sist kom de till och med och hämtade mig, berättar Gustaf Ek.

När spelmannen Gustaf Ek sätter fiolen till hakan existerar ingen annan värld än musikens. Trots att fingrarna har blivit stela finns den genuina känslan för musikens väsen kvar och de låtar han spelar upp är bevis på att gamla spelmanstakter sitter i.

SOLDATTORP

Han bor i det soldattorpfadern Karl Johan Ek fick köpa in. Det ligger på Oppunda allmänning. Från början hade det sex tunnland odlingsbar jord. Nu växer det igen. Skogent är överhanden. Soldattorparlivet var hårt. Fadern var som knekt ofta hemifrån. Hustru och barn fick arbeta med torpet.

— Men det var högtidsstunder då far kom hem. En gång var han utkommenderad till vakttjänstgöring på Långholmen i Stockholm. När han kom hem hade han mycket att berätta. En gång frågade han en intern varför denne satt på Långholmen.

— Jag höll i en ände på ett rep, blev svaret.

Ja men det var väl inget att hamna här för, sade far.

— Jo, det var en oxe i andra änden på repet, svarade fången.

Far hade 24 tjänstgöringsår. 25 måste han ha för att få den pension på 25 kr om året som en knekt haderätt på. Men far blev

övertalad att frågå knektsysslan vid 24 år. Han fick ingen pension men som kompensation fick han köpa soldattorpet han bodde på till en skälig summa.

RALLARE

Innan Ek blev skogsarbetare var han först ute på anläggningsarbeten och byggde kraftverksanläggningar. Men den roligaste tiden upplevde han som rallare.

— Jag var med och byggde järnvägsbanan Järna — Nyköping — Norrköping 1913. Att vara rallare var ett lätt sammanlagt jobb. Nubben fick vi använda. Men kom någon till arbetet röd av sprit, fick de varning. Efter tre varningar blev det avsked. Rallarna var hyggliga, präktiga och fina karlar som satte flickhjärtan i brand. Vi rallare var ofta till Algotsboda vid Bråviken, där prins Carl hade sitt sommarresidens Fridhem. Och vi gick dit för att det fanns så granna flickor där. Dalkullor. Som tjänade hos de kungliga. Det fanns fina djur på slottet också att titta på. Prins Carl red nästan varje dag förbi vår arbetsplats.

— Ett omtyckt lördagsnöje var att gå ned till Getå brygga och titta på när de silagfärditgakullorna bykte tvätt. Ja, vi tittade förstås också på när de kungliga kom för att hälsa på prins Carl. En gång stod vi på parad på ömse sidor om bryggan då drottning Sophia och Oscar II kom på besök. De fick ankra med sin stora båt Ute på Bråviken och föras med en mindre båt till land.

KANALBYGGGARE

Ek har också varit med och ritat en kanal 1912. I Katrineholm var han med om vattenledningsarbetet 1907. Han har mångagladaminnen från danserna på Folkets hus.

1914 dog fadern. Ek flyttade hem och övertog skötseln av torpet. Då måste han också bli skogsarbetare. Han har haft kor, en dragare, oxe, men det var länge sedan.

— Jag hadet tjänat mer om jag hade haft råd att köpa en häst och delta i körningarna på allmänningen, säger Ek, som fyllt 85 år i år nu och njuter sitt otium under mycket stillsamma förhållanden.

— "Hönsa" är de enda jag Wr att tala med. Fem stycken är det. De har hållit mig med ägg hela sommaren. Men det finns mycket vilt här, räv och hök, så det är inte alls säkert att jag får ha dem kvar.

— För fyra år sedan avled min hushållerska. Så nu är jag helt ensam.

PA MALMAHED

Ek exerceerade 1900—02, var med om manöver i Närke. Hans kompani låg i Malmköping, på den tiden bestående av några få gårdar, handelsbod och régementbas.

— Kung Oscar och de andra kungligheterna tackade av regementet innan vi gav oss iväg på manövern.

— Vi fick skyldra gevär i 20 minuter sen gick vi från Malmköping till Närke. Vi övernattade i Kilsmo. Men vi fick snabbt retirera från Hjälmarens ända tillbaka till Vingåkers kyrka. Vi var så utmattade när vi kom dit att vi lade oss på ett nyupptaget potatisland och använde blaster till huvudkuddar.

— Jag hade mycket lätt för mig i exercisen — och mycket bra. En kapten, som gav mig en slant till en öl, var närapå för snäller. Han var religiös. Men sen fick vi en kapten som var förskräcklig. Han hade varit i den tyska armén. Drillad i den preussiska andan satte han skräck i alla beväringar. Mitt kompani bestod av 125 man. Vid repetitionsövningarna var det fler beväringar än knektar. Nu är indelningsverket borta och alla knektar är beväringar.

ögonen spelar på den andligt vitale 85-åringen. De blänker till då och då. Precis så måste han sett ut då han tittade på dalkullorna vid Getå brygga.

FIOLSPELARE

Det dröjde inte länge förrän Ek plockade ner fiolen från väggen. Spelmanstakterna finns kvar i sinnet och fingrar — även om de blivit litet stela med åren. Då han sätter fiolen till hakan sluter han sig inom sig själv och låter sig upptagas helt av musiken. Sen berättar han:

— Den här fiolen är mitt käraste och finste minne. Min första fiol kostade fem kronor.

När jag hade lärt mig låtar tyckte jag att jag skaffa mig en bättre fiol här är minst 65 år och Norrköping. Mitt sinnesrik har jag ärvt från min lärde mig spela tidigt, minns musikedirektör C J man mycket då han var nist i östra Vingåkers berättar Ek och spela Kjellmans vals Barnets rask takt följer Livet i skogarna och många andra. Det spritter i benen jag får lust att ta i svängom i stugan. Ek hjalat på många danser och

— Det var vanligt att spela den skulle trakteras med. Men jag hade karaktär att nej. Det måste vara mått allting. Blev det för mycket det sämre att spela. När c spelmannsstämman ästa år i Vingåker, då skall jag dit. det roligaste som finns på spelmän. Det finns inget blir så glad av, säger Ek som lat militärs dagar.

GAMMAL BIBEL

Även om musiken upp stor plats i Eks liv finns det så böcker, bl. a. Carl Lewens memoarer, och på en hyllning hörn ligger 1883 års bibel i på uppdrag av Brittisk-Svenska Bibelsällskapet. I Sliten. En raritet värd per

— Ja, men den får ligga att det blir länge till. När * så att män blir aldeles fä är det gott att få komrn; ålderdomshemmet Men i skall jag handla och stäc

Litet iver och brådska det trots allt i denna miljö. Men brådskan är plåga som topprider El jämt som klockan på tickar, lika jämt går E] liga tillvaro. Det är det ett besök hos Gustaf E av stressandefaktor.

Är det inte så att en kontakt med den äldre generationen vare sig de bor här i gan eller annorstädes är niska som lever mitt upp arbetsföra ålder att stamtänka och lyssna och njuts nödvändig livets källa — och kontemplation.